

Győri Életrajzi Lexikon

Éveken át rokonszenvvel és felfokozott kíváncsisággal figyeltem a Győri Városi Könyvtár ambiciózus kollégáinak és segítőtársaiknak nagyszabású vállalkozását. A bibliografizálással, helytörténeti kutatómunkával, információs adattárak létrehozásával, publikálással és könyvkiadással foglalkozó könyvtárosoknak nem kell magyarázni, hogy egy kiváló terv megszületésekor felhalmozódó, kezdeti lendületet adó energia hogyan tud épp csak a hiányérzetünket ébren tartóvá változni hétköznapi küzdelmeink szorításában. Legelőször tehát gratulálni szeretnék a kézzelfogható műhöz, amely városi támogatással, eredményes könyvtári és levéltári együttműködéssel megszülethetett, és ezentúl már Győr város történetének egyik jeles forrásaként említendő.

A kötet történeti szempontú értékelésében nem vagyok kompetens, ennek elvégzése történészekre és a győriekre vár. A *Győri Életrajzi Lexikon* bemutatásához tehát más nézőpontokat választottam magamnak. Izgalmas volt nyomon követni azt a koncepciót, amely a szerkesztő bizottság – az útbaigazítás elvi és gyakorlati feladatával egyaránt sikeresen megbirkózó – bevezetőjéből kirajzolódik, és számos módszertani tanulással szolgál. A biográfiai gyűjtemények kulcskérdése – akár történeti, akár jelenkori gyűjtőkört kívánjanak is megvalósítani – a szelekció elveinek tisztázása. A lezárt életpályákat feldolgozó segédletek nincsenek ugyan kiszolgáltatva az adatközlésre felkért személyiségek bemutatkozó kedvének, de nem állítja kisebb feladat elé a szerkesztőt a követendő elvek tisztázása, ezek szisztematikus betartása, továbbá a forrás-, illetve adategyenetlenség sem.

Ami a győriek munkájából határozottan kirajzolódik, az az alkotói függetlenség tudatos érvényesítése és a választások határozott képvisellete. A kötet erényének tekintem, hogy a szerkesztők nem a könnyebbik utat választották. Bár ebből következően két vonatkozásban esetleg jogos kritikákat is kaphatnak a város társadalmát ismerőktől vagy helytörténeti itészeketől. Az egyik ilyen a XX. század második felének feldolgozási igénye. Itt a történelmi távlat bizony nem hívható segítségül a valódi „érdemesség/fontosság” eldöntéséhez, nem marad más fogódzó, mint a döntés felvállalása, még akkor is, ha a szubjektivitás vádjá kísérheti. Másrészt nyíltan elindultak egy járatlan úton, amely a „helyi szerzőség/személyiség” elméleti vitáiban, talán gyakorlati alkalmazásában is többször fel-felbukkanni látszott, de teoretikusan nem vált egyértelműen követendő mintává. Természetesen az adott helyhez kötődés kérdésére gondolok. A győriek „egyénenkénti mérlegelése” nem kevesebbet tesz, mint követi az ún. embertudományokban már meghonosodott kutatómódszertani gyakorlatot. Közismert, hogy nehezen operacionalizálható kutatási programokban (pl. identitás és értékrend vizsgálat) gyakran élnek az „önbesorolás” módszerével. A szerkesztők döntése a fentiek szellemében úgy interpretálható, hogy győri az, aki annak vallja /vallotta magát, illetve akit az utódok annak minősítenek. Helyismereti gyűjteményeket kezelő kollégák a megmondhatóinak, hogy milyen nehéz feladat is a „hely szellemének” erősítése érdekében vállalt

minden hasonló próbálkozás. Ráadásul az egymást követő könyvtáros generációknak az éppen virulens társadalmi értékpreferenciákkal is meg kell küzdeniük.

A válogatás nehéz és vitatható elvégzése után a szerkesztéssel látszólag már könnyebb volt megbirkózni. A lexikontest, amely egészében követi az életrajzi lexikonok hagyományos módszereit, jól szerkesztett, utalókkal – az eltérő névalakok ismerőinek öröme – gazdagon ellátott. Amit mégis feltétlenül érdemes egyediségként kiemelni, az a szócikkek szerkezete. A születési-halálozási adatokat és az életút bemutatását a személyiség legfontosabb műveinek felsorolása követi. A helyi rendező elvből következő enciklopédikusság okán nem csupán írásművek, hanem más alkotások is – szerepek, rendezések, épületek stb. – feltérképezésre kerültek. Az ún. róla szóló irodalom a kötet végére, a *Jegyzetek* fejezetbe került. Ugyancsak itt búvárkodhatunk egy másik segédeszközben is, amely *Mutató* címmel a szócikkekben előforduló személyek nevét sorolja, utalva a feldolgozott életrajzok fontos kapcsolati elemeire. A 900 szócikk további közel másfélezer nevet rejt. Mindkét kiegészítés növeli a kötet tudományos és információs értékét.

A szerkesztők ugyan indokolják, mégis kritizálhatónak gondolom, hogy a szűken vett biográfiai adatokat egyes személyiségek esetében valóságos életpálya vázlattá bővítik a munkatársak. A kötetet forgatva nehéz eldönteni, hogy az adathiány vagy a szócikkírói szabadság áll-e ennek az egyenetlenségnek a hátterében. A jegyzetekben felsorolt irodalom összeállítója természetesen nem vállalkozhatott a teljességre. Azt is természetesnek gondolom, hogy egyes nevek esetében csupán más életrajzi gyűjteményekre vagy kéziratokra, hírlapcikkekre, családi közlésre történhet hivatkozás, amíg másokban tanulmányokat, sőt monografikus feldolgozásokat is ajánlanak az érdeklődőknek. Sajnálom viszont, hogy a tárgykörben megjelent biobibliográfiák regisztrálására nem terjedt ki az anyaggyűjtők figyelme (pl. Hefele Menyhért).

E sorok írása közben többször is elismeréssel adóztam a kötet létrehozóinak az igényes tervezésért és a gondos kivitelezésért. Szép és tartós használatra szánt kötettel ajándékozták meg a helyi társadalmat. A többféle hozzáférés ígérete pedig egészen felcsigázta érdeklődésemet, hisz CD-ROM és interneten hozzáférhető változat is készült. Szerettem volna kihasználni az adatbázis nyújtotta többféle keresés lehetőségét, ezzel azonban nem volt szerencsém. A hozzám került CD-ROM nem „indult el”, az internetes változat kereső része pedig sorozatos error üzenetekkel fogyasztotta el türelmemet. Őszintén sajnálom, hogy ez a kiválóan megtervezett és professzionálisan menedzselte adattár (megjelenése több mint hír volt a sajtó számára, bemutatóját pedig hatalmas helyi és megtisztelő szakmai érdeklődés kísérte) csupán hagyományos könyv arcát mutatta meg nekem a maga teljességében. Remélem, másoknak nem kell csalódnium, ők már az úttörő vállalkozás, a tökéletes terv technikailag is hibátlan változatával találkozhatnak.

(Győri életrajzi lexikon / [Szerk. Grábics Frigyes, Horváth Sándor Domonkos, Kucska Ferenc]. – Győr: Győr Városi Könyvtár, 1999. – 529 p.)

Pallósiné Toldi Márta

Ki Kicsoda 2000

A Biográf (újabban Greger–Biográf) Kiadónak ez immár a 6. kortárslexikona. Az első még a Magyar Ki Kicsoda 1990 volt, ezt követték az egyetemessé bővült Magyar és Nemzetközi Ki Kicsoda kötetek kétévenkénti periodicitással: 1992, 1994, 1996, 1998. Ennek az egyre bővülő és javuló színvonalú sorozatnak a legújabb ezredfordulós tagja a Ki Kicsoda 2000. Főszerkesztője az a *Hermann Péter*, aki a Kossuth Kiadó munkatársaként a Ki Kicsoda? Életrajzi lexikon magyar és külföldi személyiségekről, kortársainkról c. kiadvány 1981. évi 4. átdolgozott és bővített kiadását és e kötet közvetlen előzményét is szerkesztette.

A vállalkozás kiadójának a neve – ha az I. kötet címlapján és verzióján található bonyolult jelrendszert nézzük – kissé nehezen értelmezhető. Egyértelműen és közérthetően fogalmaz viszont a kiadvány megjelenése alkalmából kiadott *Ki Kicsoda 2000 Magazin* (I. évf. 1. sz. 1999. Tél), amely szerint: „A kiadó új, a Greger–Delacroix kanadai magyar kiadó – amely többek között a Tények Könyve sorozatot jelenteti meg – 1998-ban megvásárolta a jogokat, és az eddigi nevét fenntartva Greger–Biográf kiadóként jelenteti meg a Ki Kicsodát.” (5. p.) E kiadó igazgatója pedig az a *Kereszty András*, aki a lexikon szócikkének adatai szerint az újságíráson kívül a referenzs-könyvek szerkesztésében-kiadásában (Tények Könyve '97 stb.) is járatos, tehát nemcsak üzleti, hanem szakmai szempontból is szerencsésnek tekinthető a fúzió.

A *Magazin* és a kötet rövid előszava szerint a lexikon 1999 decemberének első hetében jelent meg, s most első alkalommal két kötetben! A szerkesztőség jóslata: „Minden idők legnagyobb kortárs életrajzi lexikonja lesz.” (*Magazin* 5. p.) A tartalma bővebb minden eddiginél: „Húszezer a benne szereplő neves emberek száma, 4590 olyan magyar személy szerepel a lexikonban, akinek még nem jelent meg ilyen formában [vagyis e sorozatban!] életrajza... A nemzetközi rész egyébként most, a megjelenés pillanatában teljesebb, mint a világ bármelyik Ki Kicsodája. Ennek fő oka természetesen, hogy még november elején is bekerültek a legfrissebb adatok. Számos olyan személyiség szerepel a kötetben, akinek életrajzát e pillanatban [!] még egyetlen külföldi kötetben sem lehet megtalálni.” (*Magazin* 5.p.)

A *Ki kicsodák története* c. szűk kéthasábos (52 soros) népszerűsítő kis cikk szükségképpen kevésbé teljes és pontos. Nem említi pl. az első International Who's Who-t, amely Londonban jelenik meg 1936 óta, csak az 1976-ban indult azonos című amerikai kezdeményről (változatról?) ír. Magyarországon sem 1969-ben jelent meg (a Kossuth Kiadó gondozásában) az első *Ki Kicsoda?*, bár kétségtelen, hogy 1945 után ez a kiadó indított elsőként egy ilyen című, 4 kiadást megért sorozatot, amelyet a *Magyar és nemzetközi Ki Kicsoda* (Bp. 1990. Biográf) előzményének tekint a Greger–Biográf kiadó (talán Hermann Péter, a közös főszerkesztő személye miatt). A tény azonban az, hogy jóval előbb, még a századfordulón indult és „a Horthy-korszak alatt szinte gombamódra növekedett meg a kortárs lexikonok száma.” (Szentmihályi–Vértesy: Útmutató... Bp. 1963. 28. p.) A teljes-

ség igénye nélkül csak példaként említem meg az országgyűlési (nemzetgyűlési, parlamenti) almanachokat 1892-től 1940-ig, melyek az országgyűlések öt éves ciklusaihoz igazodva jelentek meg. De ha ezeket politikai, tehát szakágazati életrajzi lexikonoknak tekintjük, akkor ott van a nevében is azonos első előd, a *Ki Kicsoda?* Kortársak lexikona (1936) és az ennél is teljesebb és frissebb *Keresztény magyar közéleti almanach* 1–4. kötete (1940–1944). Bár ezek kétségtelenül mind nemzeti kortárslexikonok voltak. Az utóbbi annyira, hogy a Fasiszta sajtótermékek jegyzékére (1946), sőt a kormány 530/1945. M. E. rendelete alapján megsemmisítésre ítéltetett, de azért néhány nagykönyvtárban és magángyűjtőnél ma már ritkaságnak számító példánya megmaradt.

A Magazin egy statisztikai táblázattal is segíti a magyar személyek áttekintését *Foglalkozások szerinti megoszlás a teljes magyar anyagban* címmel. (Azt itt nem pontosítja, hogy a „teljes magyar anyag” a hazai magyarságot jelenti-e – beleértve a magyar állampolgárságú nemzetiségeket is – vagy kiterjed a külföldön élő kisebbségi magyarságra is.) A táblázat tehát 49 foglalkozási ágban (tárgykörben) 15.079 magyar (hazai és külföldi?) személyre vonatkozóan közli a megoszlási adatokat a politikai és közéleti személyek legnagyobb csoportjától (2.142) a klasszika filológusok (21) és a régészek (10) legkisebb csoportjáig, de nem ságrendben, hanem minden rendszer nélkül. (Érdekes lett volna megismerni a külföldi – nem magyar – személyek hasonló megoszlását is!) Ezek az adatok nem esnek egybe teljesen a lexikon előszavában megadott átfogó adatokkal. Az előszóban ui. 13.170 magyar és 6.303 külföldi személyről írnak, tehát összesen 19.473 főről.)

A következőekben a Magazin adatközlésére támaszkodva, de *nagyságrendi sorrendben* tekintjük át a személyek foglalkozás (tudomány- és művészeti ág) szerint csoportjait: 1. politika és közélet 2.142; 2. irodalom, irodalomtudomány 1.163; 3. sajtó 910; 4. színház 780; 5. gazdaság 777; 6. orvostudomány 749; 7. film 687; 8. képző- és iparművészet 676; 9. műszaki tudományok 624; 10. komolyzene 483; 11. sport 475; 12. történelem és rokontudományok 453; 13. közgazdaság 448; 14. biológia 402; 15. kémia 393; 16. agrártudományok 310; 17. pedagógia és oktatás 241; 18. egyházak 237; 19. jog 223; 20. építészet 203; 21. fizika 188; 22. tánc 179; 23. nyelvészet 176; 24. matematika 172; 25. földrajz 164; 26. szociológia 138; 27. gyógyszerészet 163; 28. könyvtár(os) 128; 29. földtan 128; 30. állatorvos 117; 31. rock- és könnyűzene 110; 32. néprajz 109; 33. filozófia 96; 34. pszichológia 96; 35. katonaság 91; 36. politológia 86; 37. könyvkiadás 79; 38. közművelődés 71; 39. kertészet 67; 40. csillagászat 51; 41. vendéglátás 45; 42. statisztika 44; 43. orientalisztika 44; 44. dzsessz 44; 45. népzene 43; 46. meteorológia 37; 47. népművészet 37; 48. klasszika-filológia 21; 49. régészet 10. – Összesen tehát: 15.079 magyar személy. Ebből azonban, mint említettük, az előszó szerint csak 13.170 fő a magyar állampolgár, tehát a fennmaradó 1.909 csak külföldi magyar lehet. Ez utóbbiak száma benne foglaltatik az előszóban és a fentebb általunk is említett 6.303 fős külföldi létszámban. Összegezve tehát: *a 13.170 magyar állampolgár és a 6.303 külföldi (ebből 1.909 magyar nemzetiségű) együtteséből jön ki az előszóban már említett 19.473 fős összlétszám.*

Igen méltányos és eléggé nem becsülhető ritka kegyeleti cselekedet volt a szerkesztőség részéről *A szerkesztés időtartamában (1999. jan. 1-je óta) elhunyt sze-*

mélyek életrajza cím alatt a 2. kötet végén a múlt év nov. 1[7]-ig elhunyt 88 magyar és 71 külföldi, összesen tehát 159 személy lezárult életrajzának közlése. Forrásai a már beadott életrajzokon túl nyilván családi bejelentések és gyászjelentések voltak.

Van azonban az 1. kötet elején egy másik segédlet is, az *Elhunytak névsora*, amelyben a szerkesztőség, illetve a kiadó az általa korábban publikált kortárslexikonokban (a Magyar Ki Kicsoda 1990-től a Ki Kicsoda 2000-ig) megjelent s azóta elhunyt személyek nevét, születési és halálozási adatait (az utóbbiak néhol hiányoznak vagy csak az évre korlátozódnak) sorolja fel a személyek betűrendjében. Ebben megtalálhatók a 2. kötet végén elhelyezett életrajzokra történő utalások is, sőt kiegészülnek azon személyek adataival, akik 1999 utolsó két hónapjában hunytak el (ezért nem kerültek be a függelékbe), és halálhírük a szerkesztés lezárásáig tudomásukra jutott. – Az elhunyt személyeknek ez az összesített névsora és adattára (néhol adathiányaival együtt!) arra hívja fel a figyelmet, hogy mennyire fontos lenne minden általános és szakterületi kortárs- és vegyes (elhunytakat és kortársakat egyaránt tartalmazó) lexikon szerkesztősegeinek gondoznia a nem pusztán egyszerűnek, alkalminak szánt életrajzi adatbázisok anyagát. Ebben pedig nagy segítségére lehetne a szerkesztőségeknek a napi és szakajó nekrológ anyaga, illetve ennek központi (MTI) publikált vagy számítógépes dokumentációja, nemkülönben a gyászjelentésekhez kötelespéldányként hozzájutó könyvtárak összehangolt számítógépes munkájának megszervezése. A könyvtárak ebben nemcsak szolgáltatóként, hanem felhasználóként is érdekeltek. Gondolok itt a katalógusok, bibliográfiai és adatbázisok szerzőségi file-jainak naprakész gondozására, de nemkülönben az egyre inkább felkapottá és népszerűvé váló területi (megyei, városi) és szakterületi kortárslexikonok szerkesztésére és kiadására.

A cikkek felépítése, adatai: 1. *Név* (zárójelben: a) eredeti név – művésznév esetén; b) álnevek – íróknál; c) leánykori név vagy férjezett név. 2. *Foglalkozás(ok)*; 3. *Születési hely, év, hó, nap* (néhány művésznő életrajzából véletlenül kimaradt!); 4. *A szülők neve*; 5. *Családi állapot*: nős, férjezett, év, házastárs neve; 6. *Gyferek* neve, születési éve; 7. *T[anulmányok]* helye (intézménye), ideje; 8. *É[letút]* állomásai, kitüntetések; 9/a. *F[őbb] m[űvek]* címe, éve vagy száma, műfaja (ha sok van: esetleg műfajonként bontva); 9/b. *F[őbb] sz[erepek]* v. *r[endezések]* – színeszекnél, rendezőknél; 10. *H[obby]*; 11. *C[ím]*: a) munkahely vagy b) lakás v. mindkettő; 12. *Tel[efon]* – munkahelyi, lakás v. mindkettő; 13. *Fax*; 14. *E-mail* v. *Internet* v. mindkettő; 15. *Irod.* – róla (kiemelés nélkül: szerző, cím (kurzív), év (zárójelben). Ez utóbbi fontos bibliográfiai tájékoztató elem a művek után kívánkozott volna, a rovatcím kiemelésével. Így most – hiába van a sor végén – hangsúlytalansága miatt eltűnik.

A leghosszabb cikkek a sokat alkotó jelentős idősebb írókról, tudósokról valamint a sok színházi, film-, tv-szerepet eljátszott színészekről készültek. A legrövidebb, 1,5-2 sorosak inkább címári mint életrajzi cikkek pedig a kényes foglalkozású nyomozókról, jogászokról (ügyvédekről), diplomatakról, sőt egyes országgyűlési képviselőkről (jelöltekről) és polgármesterekről (jelöltekről) tájékoztatnak. (Vannak olyan személyek, akik csak politikai-államigazgatási tisztségre jelöltségük okán kerültek a kiadványba, szaporítva az amúgy is „túlsúlyos” politikai és közéleti személyiségek arányszámát. – Van azután néhány olyan „egysoros” (utaló)cikk is, aminek sémája: „X.Y. szócikkének közléséhez nem járult hozzá.” Kér-

désünk: akkor miért írja le a nevét a szerkesztőség? Így a lexikonforgató azt sem tudja, hogy kiről-miről van itt szó. De még rosszabb, ha a renitens jelöltnek „tucatneve” (Kiss, Nagy, Szabó stb.) van, mert az olvasó bárkire gondolhat hasonló név ismerősei közül. A döntő érv a közlés ellen végül is az, hogy az ügyfél valamilyen okból nem kíván szerepelni a lexikonban semmilyen formában, főleg nem negatív példaként. S ezt illő tiszteletben tartani!

A személynevek betűrendbe sorolását illetően az egyszerű két- vagy háromtagú nevekkal nincs semmi gond. (Juhász Nagy Ágnes, Juhász-Nagy Sándor stb.) Amint azonban a családnév előtt ún. megkülönböztető betűk vannak, azonnal a legrosszabb besorolási lehetőséget választják: az előbetűk határozzák meg a név helyét a betűrendben. Holott ma már alig van lexikon, amelyik ezt a megoldást alkalmazza – a könyvtári katalógusokról nem is beszélve. Tehát e lexikonban B. Lőrinczy Éva a B-betűhöz kerül (Blow és Blumberg közé) és az alapnévnél csak utalót helyeznek el a B. Lőrinczy névhez. (Ezt a gyakorlatot a hazai életrajzi lexikonok közül csak a Babits Kiadó lexikonai, a külföldi magyarok közül pedig a Romániai magyar Ki Kicsoda alkalmazta az utóbbi időben.) Ugyancsak szokatlan a hazai lexikális irodalomban a c-cs, g-gy stb. a magyar ábécében egymás utáni betűpárok összerosása.

A bibliográfiai leírások mennyiségéről (Főbb művek) és formájáról külön is szólni kell, mert egyes szép- és szakírók esetében ez igen sok meglepetést okoz. Ugyanis olyan művek is találhatóak a tételek között, amelyekkel sem a magyar nemzeti bibliográfiában, sem a nemzeti könyvtár katalógusaiban nem találkoztunk. Ennek oka és a kiadványok felesége külön elemzést igényelne. Itt most csak három lehetséges főokot említek: 1. nem futott még be a kötet a nemzeti könyvtárba, sem más kötelezpéldányt kapó területi és szakkönyvtárba; 2. nem is várható a beszolgáltatása, mert régebben 70, újabban (1998 óta) 50 példányszám alatt jelent meg, ezért nem esett kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettség alá. (Mindamellett lehetséges, hogy a kiadó vagy a szerző ajándékként egy szak- vagy területi könyvtár állományában megtalálható.) 3. Egyes szerzők nincsenek tisztában azzal, hogy a F(őbb) m(űvek) rovatba csak az önállóan megjelent (legalább 4 ív terjedelmet elérő) könyveket szabad (illő) bejelenteni, amelyeknek legalább társszerzője (társszerkesztője) az illető személy. Folyóiratcikkek, illetve azok különlenyomatai, ha nem váltak valamely sorozat tagjává, szintén nem valók ebbe a rovatba. (Ezeket az ismereteket, tudnivalókat s még talán másokat is a szerkesztőségnek kellene pontosítania-tisztáznia a kérdőívhez csatolt tájékoztatóban.)

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a felmerült kisebb-nagyobb szakmai-módszertani problémák ellenére az eddigi legjobb általános egyetemes hazai kortárslexikont hozta ki a megújult kiadó, a legjobb időzítéssel és sokrétű terjesztési móddal, az előfizetőknek és a lexikonban szereplőknek kedvezményes áron. A kiadvány CD-ROM változata a legjobb és legolcsóbb az eddigiek közül. (Az első az 1996-os tárgyévű kiadványról készült, és 27.500 Ft-ért terjesztették.)

Ki Kicsoda 2000. Magyar és nemzetközi életrajzi lexikon, csaknem 20.000 kortársunk életrajza. 1–2. kötet. Főszerk.: Hermann Péter. Bp. 1999, Greger–Biográf Kiadó. 1820 p. 2 db. Á.: 12.000 Ft. + CD-ROM. Á.: 5000,- Ft.
+ *Ki Kicsoda 2000 Magazin*. 1. évf. 1. sz. 1999. Tél.

Kertész Gyula